

Διδαγμένες ένα χρόνο μετά την καταστροφή της Μήλου απ' τον αθηναϊκό στόλο, το 416 π.Χ., οι «Τρωάδες» του Ευριπίδη απηχούν το αίσθημα αποτροπιασμού του ποιητή και μιας μερίδας συμπολιτών του που συμμερίζονταν τις δημοκρατικές ιδέες του, για το έγκλημα αυτό της πατρίδας τους. Η τραγωδία αυτή καταγγέλλει, και προειδοποιεί τους Αθηναίους για τις συνέπειες της ύβρεως που αποτελεί το χυμένο αθώο αίμα, και η αλαζονεία της δύναμης. Είναι χαρακτηριστικό ότι, απ' τον πρόλογο κι όλας, οι θεοί Ποσειδών και Αθηνά, εμφανίζονται για να δηλώσουν πως δεν θ' αφήσουν χωρίς εκδίκηση τη σφαγή των αθώων. Οι θεοί μιλούν για τη σφαγή που πραγματοποιήθηκε ήδη, σ' έναν «ιστορικό» χρόνο, υπαινισσομένοι αυτήν που θα συμβεί σε έναν χρόνο «θεατρικό». Πράγματι, τα «δραματικά συμβάντα», διαδέχονται το ένα το άλλο ασταμάτητα επί σκηνής, σ' έναν ρυθμό που θα τον έλεγε κανείς «κινηματογραφικό»: απαγωγή της Κασσάνδρας, σφαγή της Πολυξένης, αποχωρισμός της Ανδρομάχης απ' το παιδί της, θανάτωση του Αστυνάκτα, πυρπόληση της Τροίας. Η κεντρική ηρωίδα, η Εκάβη, θρηνεί αταμάτητα, μεταβαίνοντας από το ένα τραγικό πάθημα, στο άλλο. Όχι άδικα, ορισμένοι σημερινοί μελετητές έχουν χαρακτηρίσει τις «Τρωάδες», σαν ένα δράμα που πάσχει από «υπερτροφία τραγικότητας». Μια σύγχρονη σκηνοθεσία που θα έβλεπε την τραγωδία αυτή σαν ένα ιστορικό δράμα υπέρβασης και καταστροφής, θα έπρεπε ίσως να δώσει τις αλληπαλλήλες σκηνές του πάθους με βουβές εντάσεις και με λιτά μέσα. Θα έπρεπε να δώσει τον παραγμένο χαμηλόφωνα, κι οι δραματικές κορυφώσεις να διαρκούν ελάχιστα. Γιατί, αν πάρουμε

ΘΕΑΤΡΟ

κατά τη γνώμη μου

του ΛΕΑΝΔΡΟΥ ΠΟΛΕΝΑΚΗ

Διαρκής κορύφωση

«Τρωάδες» από
τους «Δεσμούς»
στο Λυκαβηττό

«κατά γράμμα» όλα όσα συμβαίνουν επί σκηνής, υπάρχει ο φόβος να δώσουμε ένα «μελόδραμα της Ιστορίας», όπου ο κίνδυνος του συγκινησιακού κορεσμού των θεατών είναι άμεσος και πραγματικός.

Ασφαλώς, η σχέση της κ. Ασπασίας Παπαθανασίου με την τραγωδία είναι μια σχέση πάθους, που διαρκεί ισόβια. Το ταλέντο της είναι παγκόσμια αναγνωρισμένο και μας έχει χαρίσει στιγμές πραγματικής συγκίνησης. Θα διαφωνήσω όμως με τη σκηνοθετική της άποψη πάνω στις «Τρωάδες»: εδώ δεν έχουμε μια διαμαρτυρία για τα παθήματα της ανθρωπότητας γενικά, κι η Εκάβη δεν «συμβολίζει» τον ανθρώπινο πόνο. Εδώ έχουμε ένα ανθρώπινο πλῆγμα που δέχεται τα χτυπήματα της μοίρας το ένα μετά το άλλο, και δεν είναι δυνατόν να διαθέτει τόσα αποθέματα θρήνου, όσα

είχε στην παράσταση των «Τρωάδων». Ο θρήνος της Εκάβης είναι φυσικό να φτάσει σ' ένα σημείο κορύφωσης, σ' ένα κρεσέντο, για να μεταβληθεί κατόπιν σε «βουβή» σπαρακτική ικεσία, διαμαρτυρία στους θεούς και στις μοίρες. Έτσι μόνο θα μπορούσε το σπουδαίο φωνητικό όργανο κι οι υποκριτικές δυνατότητες της κ. Παπαθανασίου να ξεδιπλωθούν τέλεια, επιτρέποντας στους θεατές ν' απολαύσουν το ταλέντο της. Αντίθετα όμως, ο θρήνος της Εκάβης δόθηκε αναλλοίωτα απ' την αρχή της τραγωδίας μέχρι την έξοδο, στον ίδιο τόνο κορύφωσης, με αυξομειώσεις έντασης φωνής μονάχα, και κάποιες αλλαγές ρυθμών. Έμοιαζε σαν η κ. Παπαθανασίου να «κρατήθηκε» στο υψηλότερο σημείο συγκίνησης που ένωσε διαβάζοντας τις «Τρωάδες» κι αυτήν τη στιγμή ακριβώς να θέλησε να μεταδώσει στο κοινό της.

Έτσι όμως υπογράμμισε ακριβώς τα μειονεκτήματα της τραγωδίας αυτής του Ευριπίδη, «φορτίζοντας» συγκινησιακά τους θεατές, πέρα ίσως απ' το σημείο που μπορούσαν ν' αντέξουν.

Η αντίφαση αυτή μεταδιδόταν και στους άλλους συντελεστές της παράστασης. Ο κ. Χρήστος Τσάγκας με την εμπειρία και το ένστικτό του, αντιλαμβανόμενος ίσως το αδιέξοδο στ' οποίο είχε παγιδευτεί η παράσταση, ταλαντευόταν ανάμεσα σ' ένα ρεαλιστικό ύφος και σε μιαν ανολοκλήρωτη τραγική «μάσκα» του προσώπου του, χωρίς ν' αποφασίζει τελικά προς ποια κατεύθυνση θα έκλινε. Η αναμφοισβήτητα ταλαντοχούς κ. Μελίνα Μπτελέλλ, απέδιδε το ήθος της Κασσάνδρας, με ρομαντικές αποχρώσεις. Άνευρος ο Μενέλαος του κ. Κοσμά Ζαχάρωφ, ενώ η Ελένη της κ. Μαρίας Γαζέτα δεν δικαιολογούσε τον πόλεμο που ξέσπασε για το χατήρι της. Απλές σκηνικές παρουσίες ήσαν οι «θεοί», Ποσειδών και Αθηνά, του κ. Κοσμά Ζαχάρωφ και της κ. Γεωργίας Χρύσας Κουλουφάκου. Η κ. Έρση Μαλιεμένη έδωσε την αξιοπρέπεια και το ήθος της Ανδρομάχης με κάποια υπερβολική «ψυχραιμία».

Επισημαίνω την αρκετά ικανοποιητική, τόσο σαν όρχηση όσο και σαν μέλος παρουσία του χορού με όργανα επί σκηνής (κλαρίνο, φλογέρα, τύμπανο), που διέθετε, πλην άλλων και το πλεονέκτημα να επιτρέψει ν' ακούγονται καθαρότατα τα χορικά. Η γνωστή παλιά μετάφραση του Θρασύβουλου Σταύρου, με κάποιες καταχρήσεις «παλαιοδημοτικισμού», είχε, σ' άλλα σημεία, «αναπαλαιωθεί». Αιτά ήσαν, τέλος, τα σκηνικά και κοστούμια του κ. Δαμιανού Ζαρίφη. Εκφραστική η φωτογραφία της κας Νατάσας Ζούκα.